

SKLADNJA → jez. rav. → stavki, stavčni členi, povedi → povedi in nj. dele sestavljamo na podlagi skl. vzorcev iz besednih in stalnih besednih zvez

Glede na pomen razvrščamo → sam., prid., gl., zaimek, prislov → skladenjska vloga
Obravnavamo → skladenjska razmerja, povedek in stavek, stavčne zveze, besedni in stavčni red, poročani govor

SKLADENJSKA RAZMERJA → besede, bes. zveze, stavki in povedi so pomensko in oblikovno povezane. → Skl. razmerje je lahko priredno ali podredno

▣ **PRIREDNO ZLOŽENA PAVED**

To so tiste povedi, kjer sta po dva stavka enakovredna (noben ni odvisen od drugega). Nekatera priredja sestojijo iz več kot dveh delov. Če so deli priredja glavni in odvisni stavki, je to **PRIREDJE** **PODREDJE**.

▣ **PODREDNO ZLOŽENA PAVED**

Stavka med seboj nista enakovredna, kar pomeni, da je en stavek nadrejen drugemu. Prvi stavek je glavni in lahko nastopa samostojno glede na pomen stavka, drugi je odvisni in opravlja vlogo stavčega člena, pomensko dopolnjuje glavni stavek in ne more nastopati sam, ker je sicer pomensko nejasen. **Ovisnikov je toliko vrst kolikor je stavčnih členov.**

PODREDNA RAZMERJA → izraženo z **RAZLIČNIMI VEZNIŠKIMI SREDSTVI**

UJEMANJE (kongruenca) → v skl., sp. in številu → ▣ Obiskala nas je prijazna ženska ▣

VEZAVA (rekcija) → glagol določa sklon sam.(rod., daj. vezava) ▣ Bal se je poti. Česa?

PRIMIK → določilo ni odvisno od jedra, ampak je jedru le primaknjeno ▣ **Včeraj** je odpotoval ▣ **Zelo** dolga ▣ Slika **ob potoku** ▣ Tista **tam** ▣ **Zunaj** zavijal ▣

PREDIKACIJSKO - PRISOJEVALNO RAZMERJE → sorodno podrednemu razmerju → pisec prisojata lastnost pojavu, ki ga zaznamuje beseda v jedru **SINTAGME** (bes. zveze).

▣ Znanka, ki prihaja na obisk, je vesela ▣

▣ **ZAPOVRSTJE / SOREDJE** → povedi ali nj. deli so postavljeni druga ob drugo, čeprav med njimi ni skl. razmerja ▣ Prav, Tone! ▣ Najp. so to ogovorne besede in stojijo na začetku, koncu ali sredi povedi → tako linearno razvrščenje imenujemo **SOREDJE**.

▣ **POVED** je najmanjša enota sporočila, ki je lahko že sama sporočilo, ne da bi ji bilo treba dodajati še posebno jezikovno enoto. → V govoru so označene z dvigom ali spustom glasu, lahko s premori ter z ločili in veliko začetnico v pisavi. → Enote sporočila povedi so narejene na podlagi skladenjskega vzorca, ki ga imenujemo stavek.

▣ **VRSTE PAVEDI** so **ENOSTAVČNE**, **VEČSTAVČNE** ▣ **POVEZAVA** na 3 načine ▣ priredno S+S ▣ podredno S/S ▣ soledno S-S ▣ **RAZDRUZENA PAVED** ▣ To je poved, ki je glasovno pretrgana, smiselno pa tvori celoto.

▣ **POMEN PAVEDI** → v vsaki povedi je hkrati s sporočilom o nekem dogajanju vedno tudi sporočilo o tem, kakšno je govorečevo razmerje do pripovedovanega → To razmerje imenujemo **NAKLONSKOST** oz. **MODALNOST** → Izražamo jo z naklonskimi glagoli (hoteti, morati...) →

Delimo jih na pripovedne ▣ vprašalne ▣ velelne ▣ želene ▣ vzključne

▣ **STAVEK** so oblike zbrane okoli osebne glagolske ob.

▣ **POLSTAVKI** ▣ podredno zložene bes. zveze, katerih jedro je neos. gl. obl. → pridevnik polstavčne tvorbe lahko večinoma preoblikujemo v odvisnike. ▣ Fantič je, vriskajoč na ves glas, izražal svoje veselje. → Fantič je izražal svoje veselje tako, da je vriskal na ves glas.

Od ostalega besedila jih ločimo z vejico, če stojijo za odnosnico (za besedo na katero se nanašajo). → Nedoločniških st. navadno ne ločujemo. → Deležijski polst. ločimo od preostalega bes. tudi takrat, kadar je pred odnosnico

▣ **PASTAVEK**: to je beseda, ki je lahko sama zase stavek (npr.: Ha!)

BESEDNI IN STAVČNI RED - SLOGOVNO NEZAZNAMOVANI

ČLENITEV PO AKTUALNOSTI → Kadar sporočamo čustveno neprizadeto in brez posebnega poudarjanja posameznih delov sporočila, pride na začetek izhodišče povedi, na konec pa jedro povedi, med njima je prehod

BESEDNI RED / KLITIK → predlogi stojijo pred besedo, na katero se nanašajo → vezniki stojijo pred tistim delom sporočila, ki ga spravljajo v zvezo z drugim → druge naslonke stojijo vse skupaj, za prvim st. členom → naslonke lahko pridejo čisto na začetek samo v tistih vprašalnih povedih, v katerih je na začetku izpuščena beseda ali → Členki stojijo pred tistim delom st., ki ga posebej poudarjajo

SLOGOVNO ZAZNAMOVANI → imenujemo ga tudi obrnjeni besedni red - inverzija → navadno je znamenje čustvenega poudarjanja ali nepripravljenega govorjenja, v umetnostnih bes. pa je znamenje posebnega slogovnega učinka.

STAVČNI RED V PODREDJU → ker odvisnik opravlja vlogo st. člena, stoji na tistem mestu, kjer bi v enostavni povedi stal ustrezen st. člen → nekateri prislovni, predmetni in prilastkovi odvisniki pa vedno stojijo za svojim glavnim stavkom

STAVČNI RED V PRIREDJU → mesto veznikov v prirednih st. zvezah je na začetku stavkov, ki jim pripadajo. Izjemi sta pa in namreč.

STAVČNI RED V SOREDJU → zvalniški, členkovni in medmetni izpostavljeni deli navadno stojijo spredaj.

TEMELJNI STAVČNI VZOREC → OSEBEK (subjekt) → prisojevalno razmerje, pomensko določanje, ujemanje, oblikovno določanje → POVEDEK (predikat) → vezava → PREDMET (objekt) → primik → PRISLOVNO DOLOČILO (adverb)

□ **PRILASTEK** □ Je del stavčnega člena po katerem se sprašujemo: kaksen, kateri, cigav, koliko. Če je razširjen stavčni člen zložen podredno in je v njegovem jedru kaka sam. ali posamostaljena beseda, imenujemo njegova določila prilastki (L/D) → LEVI prilastki so lahko samo PRID. besede. Njihovo podredno razmerje do jedra se izraža z ujemanjem v sp., skl. in št. - so UJEMALNI prilastki → DESNI prilastki so lahko vse nepridevniške besedne zveze. Večna je neujemalnih.

POVEDKOV PRILASTEK → je nesamostojni st. člen, s katerim pomensko dopolnjujemo osebek ali predmet in sicer tako, da mu pripisujemo kako dodatno, priložnostno lastnost. Po njem se vprašujemo z vprašalnico: kaksen (kateri, cigav) ter povedkom in osebkom oziroma predmetom Nahaja se ob polnopomenskem glagolu → vprašalnica: KAKŠEN? □ Steklenice vračajte oprane □

POVEDKOV DOLOČILO → ta člen natančneje določa povedke, v katerih so pomensko nepopolni glagoli (sami zase povejo premalo). □ moral je kupiti □ → Najp. je pom. gl. BITI, pa tudi POSTATI, IMETI, ZDETI SE, POKAZATI SE □ Postal je poglavar □ Razen kadar ima pomen (JE) nahajati se, obstati, živeti ali (IMA) posedovati, biti lastnik → NAKLONSKI gl. (morati, želiti, moči, smeti) □ Ne more prinesiti □ → FAZNI gl. (začeti, nehati) □ Začel je pisati □ → Če je ob pov. dol. sam. ali posamost. bes., ima lahko tudi prilastke.